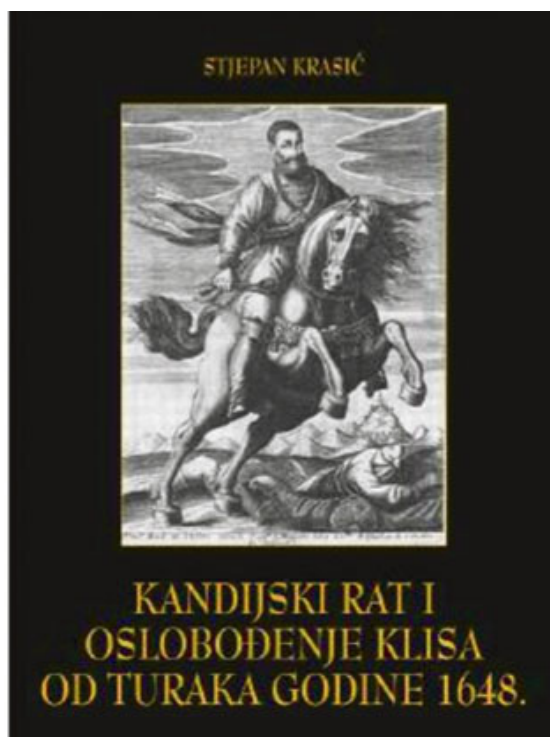

Krvavih trideset godina

Nedavno objavljena knjiga „Kandijski rat i oslobođenje Klisa od Turaka godine 1648.“ autora Stjepana Krasića, poznatoga dominikanca i istraživača društvenih, kulturnih i religioznih povijesnih događaja i procesa u hrvatskom narodu, podsjetila nas je na najduži rat između Mletačke Republike i Osmanlijskoga Carstva, peti od ukupno sedam ratova, vođenih od druge polovine šesnaestoga do prve polovine osamnaestoga stoljeća, u kojemu su sudjelovali i naši „didi i pradidi“, kako u XVIII. st. zapisa fra Andrija Kačić Miošić u „Razgovoru ugodnom“.

Autor Krasić je u početku u Uvodnim napomenama knjige „Kandijski rat i oslobođenje Klisa od Turaka godine 1648.“, upozorio na dva rata u europskoj povijesti XVII. St.: Tridesetogodišnji rat (1618. - 1648.), između vodećih kršćanskih država i dvadesetpetogodišnji Kandijski rat (1645. - 1669.), između kršćanske Mletačke Republike i islamskoga Osmanlijskog Carstva, vođen u istočnom Sredozemlju i duž istočne jadranske obale, sve do ušća Zrmanje. Do rata je došlo na osmanlijski poticaj, zaključio je autor, „bez pravoga povoda i razloga“, za Sredozemlje, gdje je Mletačka Republika stoljećima „više trgujući nego ratujući, zgrtala golema bogatstva“. Konkretnije, borbe su vođene za nekada bogati grčki otok Kretu, odnosno za glavno mletačko

uporište na otoku i u Egejskom moru, luku i grad Kandiju, po čemu je taj rat u kršćanskoj historiografiji i dobio naziv Kandijski rat. U tom ratu, koji je promijenio odnos snaga na Sredozemlju i u jugoistočnoj Europi, uz Osmanlije i Mlečane, na mletačkoj strani od istočnog Sredozemlja do Dalmacije sudjelovali su Nijemci, Francuzi, Korzikanci, Savojski i snage Papinske Države te hrvatsko i ino kršćansko mletačko podaničko stanovništvo. I osmanlijsko podaničko kršćansko stanovništvo sudjelovalo je u osmanlijskim napadačkim djelovanjima, ali i prelazilo često na suprotnu stranu, angažirajući se na mletačkoj strani. Glavni protagonisti toga rata, uglavnom vojni zapovjednici i njegovi neposredni sudionici na obje strane, sve donedavno, do prije nekoliko desetljeća bili su živi u kolektivnoj svijesti hrvatskoga čovjeka, još uvijek sklonog epici. O njima se svjedočilo u usmenoj književnosti, posebno u epskim pjesmama, u kojima se obično podsjećalo na njihove pothvat i pogibije. Autor Krasić, usput, napominje da hrvatska historiografija nije zaboravila taj rat, ali mu nije ni posvetila „onoliko pozornosti koliko, objektivno, zaslužuje“ te je zaključio da se u dostupnim arhivskim izvorima otkrivaju „mnoge nepoznate činjenice“, koje „znatno mijenjaju naše spoznaje o Kandijском ratu“. Povod za naslovljeni rad Stjepanu Krasiću bio je njegov slučajni pronalazak u rukopisnom arhivu Kongregacije za širenje vjere u Rimu dosad nepoznatog kratkog izvještaja o oslobađanju Klisa „Vittoria ottenuta dalle armi felicissime della Serenissima Republica Veneta nell' impresa dell' inespugnabile fortezza di Clissa“ (Pobjeda koju je izvojevala presretna vojska Prevedre Mletačke Republike u pothvatu oslobađanja neosvojive kliške tvrđave). Tekst potpisan inicijalima G. F. D napisan je tri dana nakon što su Mlečani koncem ožujka 1648. osvojili i Osmanlijama preoteli dobro utvrđenu i branjenu klišku tvrđavu koju su suvremenici smatrali neosvojivom. Taj je tekst iste godine tiskan dva puta.